

Иван Вазов

Отровен

Той умря стар и нещастен, да, твърде нещастен. Той беше човек отровен – не от хората и не от живота – а от своето себелюбие. Като казвам себелюбие, казвам много слабо нещо за онази змия, която му гризеше сърцето. Полезен деятел на своето време, ревнител на народния напредък, той беше престанал да вярва в тоя напредък от деня, в който се видя принуден да се откаже да му служи... От него ден настана едно охлаждане към всичко, що го окръжаваше, и се запали в душата му култът на самопоклонението. Той увери себе си, че е бил всичко и че без него – нищо, че подир него е турена точка на всяко добро движение. Оттам – незачитането настоящето, оттам – отрицанието на бъдещето. Той се заключи тясно в миналото си като буба в пашкуля.

Уви, той би останал пак много щастлив в тая затворена атмосфера на самосъзерцанието си, ако шумът от биенето пулса на обществения живот не нарушаваше покоя на егоизма му. Обвивката му не беше ни доста корава, ни доста непроницаема, за да го запази от неприятното засягане със света. И на всеки час той се сблъскваше с нови явления в околната среда, непонятни и противни нему, той чувствуваше край себе си силата на новото течение на живота, което всичко увличаше в устрема си и само него отминаваше и оставяше. Други силни мишци движеха кормилото на народното съзнание, други имена носеше славата на крилата си, и тия имена му се чинеха като една хула въз неговото. Неспособен да се отнесе великодушно към буйните напъни на младия живот и да приветствува в тях надеждите на бъдещето, той се отдаваше жертва на най-черна завист и горчива умраза против новото. Уединението вече не го запазваше от живи страдания, той виждаше наоколо си равнодушието и забравата – че никой не делеше раздражението му, не се покланяше на кумира му; още по-малко се досещаше да гуди лек на парливо-болящата рана на честолюбието му. И понеже му се видеше, че никой не беше с него, той се обяви против всичките. Той презира обществото, но това презрение не можеше да му запълни страшната нравствена пусития, на която кръгът всеки ден се разширяваше около му.

Нещастен човек! Той би могъл да избегне всичките тия терзания, ако природата да беше турила капчица любов в душата му, както беше вляла поток клокочещ егоизъм.

Той умря отровен, убеден, че е непризнат – сам непризнал нищо, – в пълен разрыв с времето, с поколението, на които той не сфана значението, както и те престанаха да подозират съществуването му... Той даже нема отрицателното утешение да бъде изложен на гонения; никой го не гони. Гонят само живущата сила, която взема участие в

еволуцията на общественя дух и мисъл. Никой не кътне една почтена останка от миналото; плесента и мъхът нямат неприятели.

Но при все това, жално. Едно подобно съществуване, до половината напълнено с жива деятелност и по-силни заслуги, имаше право да види другата половина, напълнена с мир и благодатно съзнание за извършена длъжност към общото дело, подзето и тикнато напред сега от цялото поколение нови работници. Това вътрешно удовлетворение би осветило старите му дни, би възраждало душата му при вида на величавото здание, на което той помни само основите и сам е положил в тях енергията на младостта си и огъня на своята вяра в идеалите. Не, той не види зданието, той вижда само себе си и се вижда много голям, защото е един в пустинята, която си е образувал за свое нещастие.

Когато се завръщаха познайниците му и съгражданите му от гробищата, дето бяха изпратили смъртните му останки, всекиму от тях се въртяха в ума фразите от надгробното слово, фрази тържествени, празнични и студени. Но никой не намираше в душата си искрено и топло слово на съжаление за изгубването на покойника. Дали съзнаваха, че той отдавна е бил такъв и че небитието му сега влиза в нова фаза, или подозираха свирепата ненавист, що мартиризираше тая бедна душа дори до освобождението ѝ?

– Вечна му памет! – казаха някои тъжовно.

– Мир на душата му! – продумаха други.

Един от присъстващите се приближи до една група литератори там, от изпращачите на покойника, които тихо нещо си шушнеха, и ги стресна с неочакваните и зловещо знаменателни думи:

– Господа български деятели, умирайте млади!

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3799>]